

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Цветана Благоева Чолова, Нов български университет, „История на България“, за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление 2.2. „История и археология“, с кандидат Кемал Сюлейман Рашид

Дисертационният труд на Кемал Рашид „Политико-дипломатически отношения между България и Турция в периода от 1918 до 1929 г.“ е посветен на десетилетието през 20-те години на миналия век, когато се създават съвременните отношения между Царство България и наследилата разпадналата се Османската империя Република Турция. Сключването на едни от най-важните двустранни договори и спогодби между двете страни през този кратък период имат своето отражение и до днес и влияят върху съвременната политика на България и Турция. Останалите неразрешени проблеми в тези договори по отношение на малцинствата, държавната, вероизповедна и частна собственост на територията на двете държави и др. все още търсят своят справедлив отговор.

Дисертацията се състои от увод, четири глави, разделени на параграфи, заключение, библиография и приложение (текст на Анкарския договор от 18 декември 1925. г., протокол и конвенция) и Автореферат.

Справката за приносите съдържа основните достижения на дисертацията, но по-подробно могат да бъдат представени и допълнени и приносите по отделни проблеми.

В увода са отбелязани и обосновани целите и задачите в дисертацията. Докторантът поставят акцента върху детайлния анализ на документите и дипломатическата активност от този период.

Дисертационният труд на Кемал Рашид се базира на утвърдената за историческата наука методология. Критическият анализ на архивни материали, публикувани документи и изследвания по темата имат своето значение не само за историческите изследвания, но и за намирането на верни и адекватни отговори в сложната съвременна политическа обстановка.

Особено място е отделено за приноса на известни политически и дипломатически личности като Мустафа Кемал Ататюрк, турски и български политици и дипломати от това време. Основателят на Турската република е представен като най-важната личност за установяването на двустранните отношения между Турция и България и подготовката

за сключването на мирните договори, както и като един от създателите на системата за колективната сигурност в международните отношения през този период.

Последиците от края на Първата световна война за победените във войната държави България и Османската империя се разглеждат чрез анализиране на мирните договори - Ньойския мирен договор и договорите за сключване на примирие с държавите – победители. Несправедливите клаузи в тези договори са една от причина за опитите за сближаване между двете победени държави и начало на по-активни дипломатически контакти. Отбелязва се значителната роля на Мустафа Кемал Ататюрк, на Ал. Стамболийски и български и турски дипломати – Ангел Грозков, Тодор Марков, Джават Аббас бей (Гюрер), и др., военната и стопанска помощ, оказана от България на Анкарското правителство. След убийството на Ал. Стамболийски и създаването на Турската република с усилията на българската и турската дипломация и правителства, и отчитане на международната обстановка се стига до подписването на договора за приятелство между двете държави от 1925 г.

Кемал Рашид поставя анализа и оценката на Договора от 18 декември 1925 г. в центъра на своето изследване (Гл. III). Този договор действително е в основата на българо-турските отношения, неговите положителни клаузи и неразрешени проблеми влияят на политическите и дипломатически контакти между двете страни и до днес. Независимо от следващите опити при сключването на двустранни спогодби, „висящите въпроси“ от договора не намират задоволително решение. Преценена е и ролята на великите сили и международната ситуация към момента на сключването на договорите, както и вътрешната политика на двете държави, успехите и пропуските на дипломацията и конюнктурното поведение на изпълнителната власт в България.

Особено внимание е отделено на политиката по отношение на малцинствата в двете страни в част от Увода, гл. III и гл. IV, където са анализирани причините и последиците за турското мюсюлманско население в България от неразрешените проблеми в мирните договори. Посочват се съответно и въпросите, останали висящи и за българското малцинство в Турция и изселниците от Източна Тракия в България по отношение на техните имуществва и права. В отделен параграф се разглежда и ролята на обществените и религиозните организации и институции на турското мюсюлманско население в България. Независимо, че акцентът още в заглавието на гл. IV е поставен главно върху проблемите на турското малцинство в България, тук не би трябвало да се отминава и да се обсъди и ролята на българските организации, като например Тракийския институт за решаване на проблемите на българските преселници от Източна Тракия.

Авторефератът е съставен според приетите изисквания и представя анализите, изводите и заключенията на дисертационния труд по отделните глави. В Автореферата е спазен приетия стандарт, но не е редактиран. На места има разминавания – напр. между заглавието и при отделните части: Заглавие – „1918 година до 1929 г“. Хронологически рамки „1918 година до 1930 г“; Понякога са посочени заглавията на параграфите – гл. I, III но при гл. II и IV изложението е компактно; Добре е да се дадат накратко и изводите от Заключението, което тук само е отбелязано.

Бележките под линия са сравнително оскъдни, би могло да се разшири и тяхното съдържание със специфични коментари и позовавания.

Библиографията се състои от публикации предимно на български турски език, както и на английски и немски по темата на дисертацията. Спазени са приетите библиографски изисквания за цитиране и подреждане на архивни материали от българските архиви, публикувани документи, статии в български и турски и западни вестници и списания от периода и изследванията по темата. Един от научните приноси към доктората е направеното за първи път систематизиране на документалния материал и разпределянето му според отделните етапи в развитието на турско-българските отношения.

Дисертацията е написана на точен и ясен език с интересни вмъквания на цитати, които придават на текста по-голяма четивност. Знанието на турски език е позволило на докторанта да обхване, да анализира и коментира не само българския, но и турския текст на дипломатическите документи, както и отражението на тези важни събития за българо-турските отношения в турската преса от този период.

Кемал Рашид е публикувал три свои изследвания по темата на дисертацията в научни рецензирани издания – Годишник на Департамент история, НБУ, т. Том IX-X (2014-2015); Научни трудове на Съюза на учените в България – Пловдив. Серия А. Том IV, (2017) и в „Обществото на знанието и хуманизма на XXI век". - Сборник с научни доклади от XVIII национална научна конференция с международно участие 1 ноември 2020 г. София, УниБИТ, с. 1-7. Той участва с доклади и изказвания в конференции, организирани от Департамент история, НБУ и Съюз на учените в България. Спечели втора награда за участие с есе от конкурса „Вяра, наука, авторитет“, организиран от НБУ, посветен на проф. Пламен Цветков.

Представената за обсъждане дисертация по своето съдържание, изводи, език и стил на изложение, обем на обхванатия извороведски и историографски материал е принос в изследването на българо-турските политически и дипломатически отношения

в един важен, изпълнен с преломни исторически събития период. Актуалността на тази тематика и отражението и в съвременния период може да бъде основа за по-точна преценка и адекватни решения в политическите и дипломатически отношения на България и Турция днес, поради което препоръчвам на почитаемото научно жури да гласува положително за научно-образователната степен „доктор“ на Кемал Сюлейман Рашид.

15. 01. 2022

Проф. д-р Цветана Чолова, НБУ